

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője Rózsa Sándor főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Tanévünk kezdetekor.

Nem a szokásos sablon adja kezünkbe a tollat, hogy az iskolai év kezdetén iskolai kérdéssel foglalkozzunk. Azok a mindinkább erősebben mutatkozó és érezhető hiányok, melyek évek óta valamennyi tanév kezdetén jelentkeztek, kezdik Debreczen városában a helyzetet türehetlenné tenni. S a türehetlenség foka az évek számával mindig emelkedett. Nem vigasztalhatjuk magunkat azzal, hogy most immár elérte azt a magasságot, melynél felebb nem hághat, sőt úgy látjuk, hogy az idén rosszabbul állunk, mint tavaly, s hogy jövőre még rosszabbul fogunk állni, mint az idén.

Értjük pedig a helyzet türehetlen, elviselhetetlen volta alatt a tanintézetek elégtelen voltát. És így távolról sem arról a bajról akarunk szólni, mely a felsőbb tanintézet, az egyetem hiánya miatt az ország fővárosába hozza s halmozza ifjaink ezreit, hanem arról, a melynél fogva középiskolánk immár nem képes befogadni a kebelére siető s tanulni akaró nemzedéket.

Hát úgy áll a dolog, hogy főiskolánkban a párhuzamos osztály is tul van tömve. Hát még a nem párhuzamos? Tömve áll a másik két középiskola is, ugy a római katolikus algymnasium, mint a reál iskola, ez utóbbi inkább az alsóbb osztályokban.

A gyógyszerert minden tanév elején keresik az illetékes körök. Ugy a kiszorult növendékek szülői, mint a tanárok kellemetlen helyzetben vannak. Az igazgató tanárt a felvételben nem csak a kötött szám korlátozza, de az a tudás is, melynélfogva a gymnáziumi osztályokban a kötött számban is annyi a növendék, hogy középiskolai oktatásunk óhajtott céljainak elérése határozottan kockázattal van. Hát a

szülők, kik a tudományos pályán akarják neveltetni gyermekeiket, hova forduljanak, ha mint már megtörtént, épen városi szülők gyermekei is kirekednek a helybeli tanintézetekből?

Debreczen városában sőt az óriási kiterjedésű Tisza-vidéken, itt egy egész országrészen a debreczeni ev. ref. főiskola vitte a vezérszerepet évszázadokon át az iskolai ügyekben. Ez látta el még csak nem is oly rég tanerőkkel a vidéki középiskolákat, ez bocsátja ki ma is kebeléből kisebb-nagyobb rajban évenként a népiskolai tanítókat. Ennek rendszeréhez alkalmazkodtak a vidéki iskolák, ettől várták a jeladást egy-egy reform behozatalára nézve, s csak azóta kezd némileg nem ugyan lazulni, mint inkább csak a fejlődés természetes irányát követve, tágulni az eddigi viszony, a mióta a vidéki középiskolák az állami segítyt s közelebről az állami nyugdíj igénybe vehették s vették. Igen természetesnek találnók, ha ezt a vezérszerepet, főiskolánk a jövőre is megtartaná. Már pedig, ha a párhuzamos osztályokban is túltömöttség lesz: produkálhat-e annyit, akkora eredményt a mi oktatásunk, mint az osztályonként 25—30 növendékkal foglalkozó középiskoláé? El meri-e itt vállalni bármily vállalkozó szellemű tanár a felelősséget arra nézve, hogy a versenyt kiállja? Nem untalan halljuk-e a panaszt minden irányban, hogy a tanár növendékeit, azoknak képességét, hajlamát, készségét ekkora népesség mellett ki nem ismerheti, s a rendelkezésére álló gazdag felszereléssel, a legodaadóbb munkálkodással, mondhatjuk erőfeszítéssel sem juthat el oda, hova a kisebb népességű osztályokkal kisebb erőfeszítéssel el lehet jutni.

Nagyon csalódnak, a kik azt hiszik, hogy egy kellően berendezett internatus a túltömött népesség okozta mizeriákon könnyít. Ellenke-

zöleg. A nagy népesség illuzóriussá teszi az internatus törekvését, s mekkora félrevezető tévedésre adna alkalmat, mikor azt kellene tapasztalni, hogy jó internatus mellett is sok a kívánni való s ezt az internatus rovására írják.

Hogyan lehetne hát a dolgon segíteni? Kísértsük meg a nagyfontosságú kérdésre feleletet is adni.

Vissza kell tekintenünk a mult által adott tapasztalatokra. Főiskolánk gymnasiumában sem egyszerre szerveztetett a négy alsó osztályban a párhuzamos osztály. Jó ideig, a kik tudni akarják, tudni fogják, a felmerült szükséghez képest létesítették, valóban mozgósítás módjára, a parallel osztályt. Végre több évi tapasztalat megmutatta, hogy a 4 alsó osztály állandóan annyira népes, hogy a párhuzamos osztályokat itt lehet s kell állandósítani. És most, — nem félünk kimondani — a mikor fel kell a szerzett tapasztalatok után adni azt a számításunkat, mintha a vidéki gymnasiumok kiegészítése majd elvonja gymnasiumi felsőbb osztályainktól a túlnépesség veszedelmét: le kell számolnunk a helyzettel, s anyagi erőnk megfeszítésével is újabb gymnasiumi tanszékeket kell szerveznünk és egyelőre az 5-ik és 6-ik osztályokat párhuzamosakká tennünk. A mai elégtelenségen a helybeli római katolikus algymnasium kiegészítése nem fog segíteni. Ma már legalább is annyi növendék kiszorul, vagy legalább a helyzet nehézsége miatt visszavonul, hogy azokból kellő népességűvé lehetne tenni egy új gymnasiumot.

Megtalálni az eszközöket az új tanszékek szervezhetésére, ez uttal nem célunk. De meg vagyunk győződve arról, hogy csak akarnunk kell és akkor lesz! Nem fogunk kitérni a kérdésnek ez elől az ága elől sem, rövid idő alatt rámutatunk a forrásra is.

Azonban a gymnasiumi felsőbb osztályok párhuzamosítása sem segít az alsóbb osztályok tömörségén, sem a kimaradt növendékek abnormis helyzetén. De felfogásunk szerint ennek is megvan a maga gyógy módja.

Ime, úgy áll a dolog, hogy nemcsak nálunk, de a reáliskolánál, sőt a római katolikus gymnasiumnál is túlnépesek az osztályok, még a parallel osztályokban is; a reáliskolában pedig a felsőbb osztályok kevés növendéket nyernek, a legfelsők pedig feltűnően csekély számú növendékekkel kötik le a költséges tanerőket. Ilyen módon annak a 6—8 reáliskolai tanulónak a tudománya igen sokba kerül, s azért, hogy az állam hordozza a terhet, nem szabad ezt a tüneményt könnyelműen semmibe se vennünk.

Ime, a helyzet képe az, hogy mind a három középiskolában az alsóbb osztályok nagyon népesek; már az 5-iken kezdve túrheterőbb a helyzet, mert ott parallel-osztály nélkül is huzuk a dolgot a hogy lehet.

Mi lehet ennek az oka? Igen egyszerű. Ipari, kereskedői, gazdai pályára szánt gyermekeit a szülőknél nincs hova adni az elemi iskolák bevégeztével. Népiskolánkban a felső (V. VI.) osztályokban is túltömöttség van, s ezektől, még ha épen megfelelő nivón állának is, ne várjuk azt, hogy a felsorolt pályákra menő növendékek szükségén segíteni tudjon, mert nem is hivatása. Nincs itt mit tenni egyebet, mint nem halogatni tovább a *négy osztályú polgári iskola felállítását*. Erre a várost a törvény is kötelezi. Ezzel elvonja valamennyi középiskolánk alsó osztályától a túlnépességet. — A gymnasiumi alsóbb osztályokban a latin nyelvet, a reálban az ott tanított modern nyelveket s azoknak nyelvtanait (íróstul, tanárostul együtt) szidja a nem tudományos pályára szándékozók serege, de a kik azért nem érhetik be azzal a kevéssel, a mit nékiek a népiskola adott. Nekik annál hasonlíthatatlanul több kell. Joggal követelhetnek többet, s annak megadása elől többé immár nem zárkozhatunk el.

Ezeket akartuk elmondani tanévünk kezdetekor.

Julius.

A világi papokról.

E b. lapok 36-ik számában a Tiszántul egyik legtekintélyesebb theologusa Nagy Sándor úr abban a megtiszteltetésben részesít, hogy a „Prot. Egyh. és Isk. Lap” 27-ik számában megjelent szerény vezércikkemmel vitába bocsátkozik s a vita hevében természetesen igénytelen személyemnek is kijuttat egy-egy ágyai bunkót. Én ezekre a bunkóütésekre, valamint eddig nem reagáltam, úgy most sem és ezen túl sem fogok, mert előttem a fődolog az ügy, melyet szolgállok. Épen ezért nem hagyhatom szó nélkül Nagy Sándor tiszteletes úrnak erre a fődologra vonatkozó tévedéseit.

Nagy Sándor tiszteletes úr polemizáló cikke tele van kisebb-nagyobb tévedésekkel és e tévedések minden rendszer nélkül halmozódnak egymásra, úgy hogy én azt a rendszert, a mit ő még az örültségben is elég szerencsés konstatálni, az ő cikkében egyáltalán nem konstatálhattam; ennél fogva csak a főbbekre leszek bátor néhány megjegyzést tenni, t. i. azokra, melyek az evangéliumi szövetségre, egyetemes papságra és az üdvösség elnyerésére vonatkoznak.

A tiszteletes úr teljes határozottsággal kijelenti, hogy ő egyházközsége tagjai közül nem fog maga köre munkatársakat gyűjteni, ha a templom összedől, ha az egyház elpusztul is. Én épen ilyen határozottan kijelentem, hogy erről külön biztosítás nélkül is meg vagyok győződve. De engedjen meg, azért még sem értem azt a nagy gyűlöletet, a mivel az evangéliumi szövetség

tagjai ellen viseltetik. E gyűlölet valaszínűleg abból a tevedésből származik, hogy a szövetség tagjai mind, mind valamennyien csizmadiák. Pedig higgye el, tiszteletes úr, hogy vannak a tagok közt méltóságos és tiszteletes urak, papok, tanárok, földmivesek, vállalkozók, kereskedők, stb. stb. is. De ha még valóban úgy volna is, hogy a tagok mind a legalsóbb néposztályból kerülnek ki, még akkor sem volna szabad róluk olyan kevély lenézéssel beszélni, mint tiszteletes úr. Ez a demokrata szellem arculverése. És ha Zichy Nándor szólana úgy gazdasága tudatában a szegényekről, mint tiszteletes úr tudománya tudatában a tudatlanokról, hát szörnyen megbotránkoznánk rajta; pedig bizony a duna-adonyi majorátus van olyan majorátusnak, mint az ágyai pap tudománya tudománynak. Arra kérem tehát, hogy bármennyire meg van is győződva személye nagy jelentőségéről: a kisebb jelentőségű személyeket azért ne vesse meg, tekintse azokat is embereknek. Mert higgye meg, a legnagyobb tudomány is oly nevetégesen kicsi, a legnagyobb ember is olyan semmi az Úr előtt, hogy az örökkévalóság szempontjából királyok, papok és csizmadiák közt semmi különbség nincs. És az Úr Jézus sok csizmadia legény szívét felemelte már a porból, sok tudós pap pedig elkárhozott.

Mihelyt egyszer a tiszteletes úr megszokja azt, hogy gyülekezetében magán kívül másokat is embereknek tartson: azonnal nem lesz előtte oly rettenetes az a gondolat, hogy ő világi papokat gyűjtsön maga köré segédkeül, hogy Ágyán is megalakuljon az evangéliumi szövetség. Azonnal be fogja látni, hogy ez a szövetség nem feleslegessé, hanem hatályossá teszi a lelkipásztori hivatalt.

Mert kik azok, a kiket mi egy Szóts Farkas és Szász Gerő közt lefolyt szóváltásból kifolyólag tréfásan világi papnak neveztünk s a kiket egy szövetségben egyesíteni törekszünk? Azok olyan kegyes keresztyének, a kik a világi bűnöktől magukat távol tartják, tehát a kik nem lopnak, nem hazudnak, nem káromkodnak, tisztességes, tiszta családi életet élnek, vasárnap a kocsma helyet a templomot látogatják, a mi jót ott hallanak, azt másoknak is elmondják s másokat is hívnek a templomba, otthon a bibliát olvasgatják, erre másokat is biztatnak, sőt imádkozni sem szégyelnek, jó könyveket olvasgatnak s terjesztenek s uton út félen mindenkit az egyház iránt való szeretetre buzdítanak. Szóval ezek azok, a kik meg is csinálják azt, a miről a predikációk szólani szoktak.

Ha már most ilyen emberek szövetkeznek a végéből, hogy egymást ebben az irányban továbbra is támogassák s a hitetleneket is Krisztushoz vezéreljék, azokat az erőket, melyek őket megszentelték, az életbe, az egyházba és társadalomba is bevigyék; mégis csak többet ér, mintha tánczra vagy kártyázásra szövetkeznek az emberek!?

De a tiszteletes úr ezt az erkölcsi oldalát nem tekinti a dolognak, csak azt látja, mint dőlnek össze a lelkészi lakok, mint pusztulnak el a papok, theológiák az evangéliumi szövetség egy leheletére. Ugyan kérem, hát micsoda logika ez: ha buzgó, hívő, kegyes emberek megfogadják azt, a mit a pap predikál, a szerint élnek, sőt másokat is arra buzdítanak s mindenkinek elmondják, hogy mi szépet s jót lehet a templomba hallani, a bibliában olvasni, ha a hívők a hitetleneket jóra serkentik: akkor már nincs szükség többé lelkipásztori hivatalra. Nagyon gyengének érezheti lábai alatt az a pap a talajt, a ki azt hiszi, hogy reá csak addig lesz

szükség, míg „hivei“ valamennyien isznak, kártyáznak és zsványkodnak.

Igen, ujjalag ismétlem, az evangéliumi szövetség a tizenkettedik órában alakult meg s igen nagy ideje már, hogy az igehirdetők átadják szívöket a Krisztusnak s a jó munka végzésére egyesüljenek azokkal, a kik igazán hisznek a Krisztusban; nagy ideje már, hogy minden lelkész gyűjtsön maga köré egy kis táborkart gyülekezetének igazán élő tagjai közül. Hogy mit lehet egy ilyen kis sereggel véghez vinni, majd tapasztalni fogja, a ki megpróbálja. Mert tessék elhinni, nem azok az igének hathatós predikátorai, a kik a Gamálielek lábainál, hanem azok, a kik a Krisztus lábainál tanultak!

Rosszakarat dobta a világba a szót, hogy az evangéliumi szövetség ellensége a lelkipásztori hivatalnak, s együgyűség mondja utána. Ez az együgyű állítás csakis akkor birna némi alappal, ha Nagy Sándor tiszteletes úrnak az egyetemes papságról irt fejtegetései igazak volnának. Szerencsére azonban ezek teljességgel légből kapottak. Aféle pipaszó mellett kisütött ágyai igazságok ezek, még érzik rajtok a pipafüst szaga. Ezek az igazságok csakis az ágyai universitáson állhatnak meg, másutt mindenütt jót nevetnének rajtok. És annyit egész komolyan mondhatok is, hogy az ev. szövetség valamennyi tagja, a legutolsó is, helyesebb információval bir az egyetemes papságról, mint az ágyai universitás.

Hát kérem alásan, az egyetemes papság az őskeresztyénségnek csakugyan irányeszméje, alapelve volt, ha ugyan az apostolok írásainak hinni lehet. Mindnyájan tudjuk, hogy az első nagypénteken, Urunk halála után, a templom kárpitja ketté hasadt: eltűnt az a válaszfal, a mi a laikusokat a szentek-szentétől elválasztotta. Most már mindenki közbenjáró — pap — nélkül mehet az Úrhoz, mert az egy közbenjáró áldozatát mindenkiért bemutatatta. Az apostolok nem is szűnnek meg így inteni: „Ő általa azért szüntelen vigyünk Isten eleibe dicséretnek áldozatját“ (Zsid. XIII. 15.) stb. stb., s I. Pét. II. 5. az ágyai tannal merő ellentétben ki is mondja, hogy: „Ti is mint élő kövek építtessetek fel, hogy legyetek lelki ház; szent papság a lelki áldozatoknak áldoztatásokra.“ Röviden, még eddig az volt a komoly tudomány nézete, hogy az újtestamentomi egyházban papság nem volt, hanem igen is volt egyetemes papság. Az első, a ki az egyháziak és világiak közt a rendi különbséget nyíltan vallja a Kárhágói Cyprián, a második, a ki e tekintetben ő rajta jóval túl tesz: ágyai Nagy Sándor.

Komoly ember előtt nem szorul bizonyításra, hogy ezt az elvet a reformáció felelevenítette. A mi értelmünk e tekintetben az, a mi a hivatalos egyházé, a mi a II. helvétiai hitvallástételben iratott meg, a XVIII. rész 8. §-ban, eképen: „Mindazokat, kik Krisztusban hisznek, nevezik ugyan az apostolok papoknak, de nem az egyházi szolgálat tekintetéből, hanem azért, hogy a Krisztus által minden hívek királyok- és papokká tétetvén, vihetünk Istennek lelki áldozatot. Nagyon különböznek hát egymástól, papság és egyházi szolgálat; mert a papság, mint csak most említettük, köz minden keresztyénekkal; de ez nem“ stb. stb.

Lehet, hogy Ágyán ez már túlhaladott álláspont; de annyit mindenesetre bizonyítanak ez elavult írások, hogy mind az őskeresztyénség, mind a reformáció idején ez volt a közfelfogás. Mivel mindnyájan papok vagyunk, a jó rend kedvéért szükség van olyan választottakra, a kik a közös, nyilvános, hivatalos funkciókat végezzék s a gyülekezeti munkát vezessék. Ezek volnának a lelki-

pásztorok, a kik azonban papoknak csak annyiban nevezhetők, a mennyiben a legutolsó koldus is pap.

Drága, szép elv ez, s ha róla nyilvánosan szólunk, méltassuk legalább annyira, kedves tiszteletes úr, hogy a pipát egy percze félre tévén, nézzük meg a bibliában s más tudós könyvekben, hogy ugyan mi fán is termett hát az az egyetemes papság.

A mit pedig az üdvösség egyénivé tételéről mond, azt hisszük, az inkább csak olyan ebéd utáni nyelvbicsaklás, mint komoly állítás. Így szól: „ha az üdvösségnek egyénivé tételét mindenki eszközölheti az által, hogy ő maga is titkon, ajtaját bezárolva és mások előtt is nyilván imádkozik”: nincs szükség lelkészre. Bocsanatot kérek, de talán csak nem tiszteletes úr akarja hívei lelki üdvét egyénivé tenni? Vagy talán az ön személyében valamely incarnatus róm. kath. plebános rejtőzködik?

Abban teljesen egyetértek azonban tiszteletes úrral, hogy az üdvösség a hit, de hozzáteszem, az egyéni hit, az egyén életének szentségében nyilvánuló hit által lesz egyénivé. De az üdv szerzője és alapja a Jézus. A hit nem érdem, csak közlő eszköz. Épen ezért nem írom alá a tiszteletes úr latitudinárius tanát, hogy mindegy, bármely egyházhoz tartozik valaki, csak higgyen és jót cselekedjék, idévezül. Ez határozottan nem igaz. Mert az üdvösséget sem nem a hit, sem nem a jó cselekedet, hanem egyedül a Krisztus adja kegyeiemből. Abban az egyházban tehát, mely híveit a Krisztushoz vezeti, könnyebb az üdvöt megtalálni, mint abban, a mely közbenjárókat állít a hívő és az Ur közé, vagy emberi tudományyal homályosítja el Krisztus személyét. Nem tanítjuk tehát azt, hogy csak a református egyház üdvözít, hanem azt, hogy csak a Krisztus üdvözít. Krisztushoz pedig legkönnyebben, leghivebben elvezérel az evangéliumi alapon álló prot. egyház, melynek feje, mestere, éltetője, ereje a Krisztus! Épen azért nem szűnünk meg minden római kath., unitárius, vagy izraelita honfitársunkat ebbe az egyházba hívogatni, mert ez az egyház csak a Krisztust prédikálja s így mindeneket legegyszerűsebb úton vezet üdvösségre.

Azért nekem ez az egyház is, ennek minden tagja is sokkal drágább, mint hogy az eltávozóknak oly könnyű szívvel tudnám utána kiáltani, mint tiszteletes úr: „hadd hulljon a fergese! . . . hulljon le mind!” Én, mikor már majd a tollat nem birom is, mikor már ajkam is remeg, azt kiáltom a lehullóknak és itt maradottaknak, azt kiáltom a csizmadialeányeknek és az utolsó nap-szamosnak és mindenkinek és a kedves tiszteletes úrnak is: „jertek építsük meg Jeruzsálem romlásait, hogy ne legyünk ez után gyalázatosok.”

Dr. Kecskeméthy István.

Az a bizonyos „igen tapintatos választás.”

Augusztus hó 26-án tették le alapját azon országos emlékeknek, a melyet Magyarország, tehát nem a római katholicizmus, fönnállása ezredik évfordulójának alkalmából emeltet kormányunk a szép Pannónhalmán.

A magyar, tehát nem a római katolikus, kormány részéről dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter lett kiküldve, alkalmi beszéd tartása végett, ezen ünnepségre.

Ezt a kiküldetést nevezi a „Vasárnapi Ujság” 34-ik számának vezércikkírója „igen tapintatos választás”-nak és pedig azért, mert „Pannónhalma az az ősi hely, a mely egyrésztől egyik első terjesztő fészke volt

a Szt.-Istvántól országossá tett keresztyén vallásnak, másrésztől egyik első iskolája volt a keresztyén szellemű oktatásnak.”

Szóval „igen tapintatos”-nak azért mondja cikkíró a dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter kiküldetését, mivelhogy — hitfelekezetét tekintve — ő nagyméltósága római katolikus.

Hát ha Darányi miniszter, avagy Bánffy báró miniszterelnök lett volna kiküldve a kormány részéről, akkor *tapintatlan* lett volna ez a választás? — kérdem a cikkíró úrtól.

Tul van minden kétségen, hogy szerinte *tapintatos* nem lett volna semmi esetre sem.

Tehát hiába nevezné magát „szabadelvű”-nek ez a mostani kormány? Hiába hozta volna meg a magyar országgyűlés azt a törvényt, mely nem tett különbséget a római katolikus, a görög katolikus, a görög keleti, az evangélikus református, az ágostai hitvallású evangélikus és az unitárius hitfelekezetek közt? Hiába van az a törvény is, mely a hitfelekezetek kivüliséget is elismeri s a polgári házasságot, a polgári anyakönyvezést elrendelte és be is hozta már?

Mindez nem volna elegendő arra, miszerint a miniszteriumban ne legyenek immár tekintettel egy miniszterrel szemben sem annak a hitvallására, hitfelekezeti jellegére, — vajamint arra sem, hogy *országos* (tehát nem hitfelekezeti és nem is vallásos) emlék-alapkövének a letévésénél milyen hitvallású miniszter képviseli „tapintatosan” a kormányt.

Tapintatosan? De hát kivel szemben tapintatosan?

Talán a római pápával, avagy a pannónhalmi apátkanonokkal szemben? (Tán főapát? Szerk.)

Mikor Magyarország állít emléket, az az emlék nem lehet hitfelekezeti jellegű még akkor sem, ha Pannónhalmán állítatik fel. S ha nem lehet hitfelekezeti jellegű, tarthat azon emlék-alapkövének letételi ünnepélyén beszédet az ország nevében kalvinista miniszter is.

Magát a felavatást (mondjuk: felszentelést) ám eszközölte legyen az ottani apátkanonok. Pannónhalmával szemben a tapintatossági szempont ennyiben jöhetett tekintetbe. De meg kell ám engednünk, el kell ismernünk még itt is, hogy a felavatást végezhetette volna bátran akár unitárius püspök is, — az alkalmi beszédet pedig tarthatta volna a magyar kormánynak akár olyan kiküldötte is, a ki hitfelekezetek kivüli.

Ha ezt nem engedjük meg, ha ezt nem ismerjük el, ha egy ilyen kiküldését csakis tapintatlan választás eredményének tartanók Magyarországon, ha a kultusz-miniszter csak római katolikus lehet minálunk: akkor a jelenlegi kormány és kormánypárt szabadelvűsége, sőt az egész magyar alkotmány nem egyéb álcázott katholicizmusnál; akkor a vallás- és jogegyenlőség csak írott ámitás Magyarországon; akkor itt semmi sem országos, hanem minden csak római katolikus.

És vajjon nem épen ilyen ámitás-e az az állítás is, hogy Pannónhalma egyik első terjesztő fészke volt a Szt.-Istvántól országossá tett keresztyén vallásnak?

Keresztyén = krisztianosz = krisztusi = Krisztustól származott.

„Keresztyén” tehát csak az a vallás lehet, a melynek hitcikkelyei és szertartásai a Krisztus tudományát s tanításait tartalmazó újszövetségi szentírással nem ellenkeznek.

Azok a hitcikkelyek és szertartások ám, a melyeket a Szt.-István püspökei hirdettek s tartottak a templomokban Magyarországon, kilencztizedrészben a keresztyénség alapelveit tartalmazó újszövetséggel hom-

lok-egyenest ellenkeznek s így az a vallás, a melynek Pannonhalma első terjesztő fészke volt s a melyet Szt.-István országossá tett, nem az igazi keresztyén vallás volt, hanem a római katholicizmusnak a vallása, — tehát annak a katholicizmusnak a vallása, a mely ellensége mindennek, a mi magyar.*

Igenis! minden a mi római, ellensége volt eleitől fogva, ellensége ma is mindennek, a mi magyar.

Igaz ez főként a magyar nemzeti eszmékkel szemben.

A magyar nemzeti eszmék közt, mint legfontosabb, legelől mindenesetre a magyar „nyelv“ kérdése áll, mert magyar nemzetet magyar nyelv nélkül képzelni sem lehet.

És ime, a római katholicizmus vallásának, vagyis azon vallásnak, melynek első terjesztő fészke Pannonhalma volt, a nyelve (a latin nyelv) 567 éven át tartotta lekötve erős békóban a magyar nyelvet s nyelvvel együtt a magyar nemzetet is. A magyar ember 1567-ig hiába ment templomba, hiába járt felsőbb iskolákba, — magyar szót nem hallott egyikben sem, magyarul nem tanítottak egyikben sem. Még a népiskolai tantárgyak tanításának a nyelve sem a magyar volt ezen időig túlnyomó részben.

Hát bizony az a szolgálat, a melyet e tekintetben tett Pannonhalma Magyarországnak, csakis arra lett volna érdemes, nem a tapintatosság, hanem az igazság szempontjából ám, hogy azt az alapkövet kálvinista püspök avatta volna fel és hogy azon a felavatási ünnepélyen kálvinista miniszter mondotta volna az *alkalmi* beszédet. Akkor ezen beszédből sehogy sem maradhatott volna ki a reformációról való megemlékezés, mint a melynek köszönheti a magyar nemzet azt, hogy 329 év alatt ezer annyit haladt itt a magyar közművelődés, mint a mennyit haladhatott 567 év folyamán azon vallás befolyása alatt, a mely Sz.-István-tól tétetett országossá a cikkíró szerint.

Ennek a történelmi igazságnak kitüntetése lett volna „igen tapintatos választás“ annak az alkalmi beszédnek a főtárgyára nézve.

És vajjon nem az ámitások sorába iktatandó-e ez az állítás is: „Pannonhalma egyik első iskolája volt a keresztyén szellemű oktatásnak“?

Az az oktatás, a melylyel Pannonhalma, mint első iskola boldogította Magyarországot, ha keresztyén szellemű lett volna is (de nem volt az sem, hanem volt csak római katholicus szellemű), — nem lehetett, nem is volt magyar szellemű semmiképen sem.

Olyan iskolát, a melyben a tanítás nyelve latin vagy római, magyar szelleműnek nevezni képtelenség s vakmerő ámitás csak.

Annak a pannonhalmi alkalmi beszédnek, ha igen tapintatosan akarta volna megválasztani főtárgyát, erről sem lett volna szabad elfeledkeznie s azt hiszem, hogy egy kálvinista püspök és egy kálvinista miniszter erről csakugyan nem is feledkezett volna meg.

A keresztyén vallás első** terjesztő fészke bizonyára az a város volt Magyarországon, a melyben a helvécziai hitvallás elfogadtatott volt. Ennek a városnak protestáns iskolái voltak első iskolái azon oktatásnak, a mely igazán keresztyén szellemű s a mellett magyar is volt minden ízében.

Ebben a városban is lehetett, sőt kellett volna is a jelen évben országos emléket állítani a magyar kormányának és pedig egyenesen a reformációnak az

emlékezetére, s ez bizonyára „igen tapintatos választás“ lett volna, szemben azon nagy igazsággal, miszerint a reformáció nélkül Magyarországon sem a vallás *krisztusi*, azaz keresztyén, sem az oktatás *magyar* nem lett volna még a második évezertnek a végén sem; hanem a vallás maradt volna római katholicus, az oktatás pedig maradt volna latin, avagy lett volna német, — de magyar nem lett volna soha, de soha sem!

Azt hiszem, hogy ezen cikk főtárgyának a megválasztását a „Vasárnapi Ujság“ 34-ik száma vezércikkének az írója is „igen tapintatos választás“-nak elismerni nem fukarkodik.

Ágya, 1896. augusztus 27-én.

Nagy Sándor,
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

A református népiskola.

III.

A gyakorló-iskola.

A gyakorló-iskola a tanítóképzés lényeges és kiegészítő alkatrésze.

Egyik célja az, hogy az ifjúságnak *minta-iskolát mutasson be*, másik pedig az, hogy az *elméleti ismeretnek a gyakorlatban való tervszerű alkalmazása által* az ifjúságból valóban szakképzett tanítók legyenek.

A tanítóképezésben a nevelés, tanítás és módszertanból elsajátított elméleti igazságok csak akkor válnak igazságokká, ha azok a gyakorlatban haszonnal értékesíthetők. A népiskola beléletére nézve sokkal nyomósabb érvek a gyakorló-iskolában látott és tapasztalt tények, mint az elmélet asztalánál megállapított igazságok.

A gymnasiumokban s még inkább a szakiskolákban az előadó tanár egyénisége s *ismerettudása*, a népiskolákban pedig a gyakorlatban helyeseknek ismert módszertani elvek *mikénti alkalmazása* domborodik ki.

A gyakorló-iskola tehát ezen kettős céljához képest bemutatja az ifjúságnak az iskolaépületet; a bútorzattal és taneszközökkel való felszerelést. Csináltat velök *minta-iskolaépület tervrajzát*; kiszámíttatja, hogy hány méter legyen a tanterem, hogy ennyi meg ennyi méter levegő férjen bele, hagynak a papíron a tanszékényeknek és Feivel Lipót-féle vas-székeknek kényelmes, tágas helyet; az ablakokat mind egy oldalra rajzolják, hogy azok baloldaltól világítsanak; ezek méreteit is hajszálpontosságig tudják. Az udvarra szivattyus kútát, tornatér s sétálókeretet rajzolnak. Azt is tudni fogják, hogy az iskolaépület falát a vidékviszonyokhoz képestl egczélszerűbben kőből, téglából vagy betonból lehet csinálni.

Azután bebútorozza velök az iskolát kathedrával, kályhával, iskolaszékénynyel, falitáblákkal és számtalan taneszközzel, melyek részint a tanítók, részint a tanulók kezébe valók; a mely taneszközök beszerzési ára közép-számítás szerint egy iskola számára 100 ft.

Ezek után a gyakorló-iskola tanítója leszállítja az elmélet magas régióiból az ifjúságot az életbe, s folytat velök ilyen beszélgetést:

Lássátok fiaim! Ilyen volna egy *minta-iskolaépület* berendezéssel és felszereléssel. Nem is volna rossz; csak-hogy a mit az államkormány elrendelt, azt az iskola-fentartóknak saját zsebjükből kellene foganatosítani, a mit egyebek közt a ref. egyház, mint iskolafentartó,

* Túlzás.

Szerk.

** Az elsősegét e tekintetben még sem vindikálhatjuk magunknak.

Szerk.

azon nyomós indokra támaszkodva nem tehet, mert nincs pénze.

Igaz, hogy az egészségügyi követelményeknek jobban megfelelnek ezen mintaiskola-épületek, mint a tenyleg meglévők; azonban azok a követelmények is túlzottak jó részben, s a gyakorlatban nem is bizonyulnak mindig igazaknak és igazságosoknak. Mert hogy egyebet ne említsek, nem a czélszerűtlen világítás teszi a népiskola növendékeit rövidlátókká, nem a czélszerűtlen pad puposokká és löcslábukká, nem a kevés levegő és rossz fűtés keskeny mellüekké, hanem azok a satnya szülők, a kiket a rossz pálinka és tiltott gyönyörök korai élvezete elrontott, satnya gyermekeket nemzenek. Látjátok a falusi iskolás gyermekek legnagyobb része sehol sincs olyan egészséges, tiszta helyen, mint a falusi iskolában; mert otthon téiben fűréssporral tömik be az ablak alját, hogy valami kis meleg ki ne menjen. A lakószobában mosnak, főznek s hányják el a szemetet és dugdossák ágy alá a csirás kolompér mellé a mosatlan edényt. Ettől olyan sápadtak szegények, mert az itt kifejtett levegőhöz valóságos élenydus a falusi iskola levegője.

Hiszen a régi időben a kecske lábu asztaltlőczákon ülték körül a gyermekek, mégis csakugy beváltak magyar huszároknak, mint most. Nem azért mondom én ezt, hogy talán üdvös újításokra nincs szükség s hogy azokért ne lelkesedjétek, hanem azért, hogyha majd kimentek falura tanítónak, s mindjárt mintaiskola épületet szeretnétek, ismerjétek meg az adott viszonyokat, saját jog- és kötelesség-körötöket s alkalmazkodjatok azokhoz és teljesítsétek azokat. Az adott viszonyok pedig ezek: A tanfelügyelő ráir az iskolai hatóságra, mert ennek a jogkörébe tartozik, hogy csináljanak új iskolát; az iskolai hatóság meg nem csinál, mert nincs pénze. De ez titeket ne kedvetlenítsen el. Javítsátok a régiéket. Tisztítsátok a falakat, sikároltassátok fel a padlót, töröltessétek meg minden héten az ablaktáblákat; vigyázzatok fel s őrizzétek szigoruan a tisztaságot, hogy a falba juk, az ülőszékbe légyfogó kalitka ne legyen vájva, s hogy a gyermekek baglyas hajjal, piszkosan és rongyosan ne jelenjenek meg a tanteremben; s higyjétek el, hogy ha még az udvart is befásítjátok és tisztán tartjátok, az iskolai hatóság mindjárt látni fogja a mintaiskola egyik kellékét, a *tisztaságot*, s csak alkalomra les, hogy nemes törekvéseitekben benneteket elősegítsen.

Azután szemléltetési eszközök is kellenének nektek. Igazságotok van. Bárcsak mindent szemléltetni tudnánk. De ha komolyan fontolásra vesszük a dolgot a falusi tanítók rendelkezésére több szemléltetési eszköz áll, mint a városiéra. Ti az elméletben megtanultátok, hogy a népiskolában az a legjobb szemléltetési eszköz, a mit a gyermek minél több érzékével felfoghat; én bemutatam ezt pár példával nektek gyakorlatban. Itt van látjátok a Gönczy-Geisler féle természetrajzból, — melynek bolti ára 24 frt 50 krár, — egy nagy oroszlán képe.

Ez falun költséges, macska meg minden háznál van.

Hát még ha a mezőre vagy erdőre is ki-kirándultok, a hol minden természetrajzi tárgyat abban a remek szépségében lehet szemléltetni, a mint a Teremtő kezéből kikerült, míg városi iskolákban kénytelenek megelégedni ezeknek a boltokból drága pénzért kikerült halvány utánzatával. És ne gondoljátok, hogy csak a természetrajzi tárgyak szemléltetési eszközét találjuk fel faluhelyen ilyen könnyen. A földrajznál az iskolaudvaron térképet rajzolunk a porba, hegyet rá porból; folyóvíz medrét csinálunk az ujjunkkal; vizet öntünk bele; aztán

van eredet, meder, torkolat, jobb- és balpart, a tanteremben meg a tanítónak kréta, a növendékeknek meg író, s folytatjuk tovább a mesterséget. Hát még a természetannál mennyi minden áll rendelkezésünkre, a mely mind jobb a mesterkélt szemléltetési képeknél; noha ha más nincsen ez is jobb a semminél.

Sőt még az elvont tudományokat a történetet és vallást is lehet szemléltetni, csak hogy nem bibliai képekkel, mint a papistáknál szokás hanem *példaadással*. Ha a növendékek látják és tapasztalják, hogy ti az iskolában úgy a fegyelmezésnél, mint az oktatásnál, egy gyermekeiket feltékeny gonddal ápoló és szerető édes atyát heiyettesítették, (a mint láthatjátok én tölem) ha látják, hogy ti példaadással mutatjátok meg az Isten és emberszeretetet, a szem előtt tartva azon intést: „Ne tudja a te bal kezed, mit cselekszik a jobb“, ha két köntösöd van odaadod az egyiket annak a kinek egy sincs, s ha eledeled van, hasonlóképen cselekszel, s ha a társadalomban való magaviseletteddel, templomgyakorlásoddal is követendő példát mutattok, akkor faluhelyen is építétek a mintaiskolát, mert annak egyik szilárd szegletköve a *tanító komoly kötelesség-érzete, nagy feladatának élénk tudata, s anuak érzete, hogy egykor számolnuk kell azokról, a kik mi reánk bizattak*, s egy is azok közül a mi gondatlanságunk miatt el nem veszett.

Mindezeket nektek megtanítja a tanítóképezde, a gyakorlóiskola meg arra való, hogy az *ott* hallott elveket a tapasztalat szűrőjén átbocsátva *itt* megvalósítsátok.

Említést tettem előttem az iskolai *fegyelmezésről*. Ti a tanítóképezdében tanultatok az individuális nevelésről; jöjjetek ide a gyakorlóiskolába, s ha ott megtanultatok, hogy a fegyelmi eszközöket a *nemi, életkor és vérmérséklet* szerinti különbség szerint szabad és kell alkalmazni, akkor a testi fenyték tulhirtelen alkalmazása miatt nem szereztek magatoknak kellemetlenséget, esetleg fegyelmi vizsgálatot.

Sőt, míg a tanítóképezdében bizonyos pedantériával gondoljátok előadni a népiskola egyes tárgyait, addig a gyakorlóiskolában azt is megtapasztaljátok, hogy a népiskolában a *tárgy természetének kell a gyermek egyéniségéhez alkalmazkodni és nem megfordítva*.

És miután a gyakorlóiskola tanítói ti bennetek leendő kartásaikat látják, részt fognak venni önképzőköri gyűléseiteken, a hol benneteket vezetnek és irányítanak, hogy a tanítandó anyagban a lényegest a lényegtelenről megkülönböztessétek, magatokat önképzés utján komoly irányban műveljétek; megismertétek veletek azon viszonyt, melyben állani fogtok az iskolai hatósággal, a községgel, a társadalommal szemben s a legnagyobb jóakarattal és bizalommal rajta lesznek, hogy ti hivatástokért lelkesülni tudó, isteni és emberi törvényeket respektáló derék emberek, a földnek savai legyetek.

És mikor ti fájó szívvvel, s könnyező szemekkel veszték bucsut az alma matertől, mely nektek kenyeret adott s benneteket emberekké nevelt, a tanítóképezde hálát ad Istennek, hogy ismét egy csoport szakképzett református néptanítót bocsátott ki az életbe.

Csak hogy a debreczeni ev. ref. tanítóképezdének egy négy osztályu osztatlan csonka gyakorlóiskolája van. Ez pedig a főbb vonalokban érintett nagy czélok megvalósítására, a minden irányu gyakorlati tanítóképzésre kevés.

Köztudomás szerint a főiskolában levő elemi iskolákat egy központba ki akarják telepíteni. Vajjon nem jó volna-e ez alkalommal a mostani osztatlanhoz még egy hat osztályu osztott gyakorlóiskolát szervezni,

melyek közül az V-ik elemi osztály egyszersmind a *gymnáziumra előkészítő osztály is lenne.*

Ezen terv megvalósítása vajmi kevés áldozatba kerülne, mert ha a tanítók fizetése 1000 forintban állapítatnék meg, némi tandíjat szívesen fizetnének annak tudatában a szülők hogy gyermekeiket biztos kezek között helyezték el. Ugyanezen iskolák egyszersmind gyakorlati utmutatói lennének az egyházkerület nagy hasznára a jövő tanítónemzedéknek és egyszersmind irányítói az eddig igen sok tekintetben mások által jár-szalagon vezetett református népnevelés ügyének.

Vincze József.

KÖZÉLETÜNK.

Esperesi székfoglaló beszéd,

melyet a szatmári ev. ref. egyházmegye 1896. szeptember hó 10-én Fehér-Gyarmaton tartott beiktató közgyűlésén elmondott

Biky Károly esperes.

Nagyiszteletű egyházmegyei közgyűlés!

Elsőben is hálás köszönetemet nyilvánítom azon előlegezett bizalomért, melylyel engemet, esperessé választatásom által, megtisztelni méltóztattak. Előlegezettnek mondom e bizalmat, mert nem lehetek annyira elbizakodott, hogy azt érdemeim jutalmául tekintsem, miket szerezni az egyházmegye ügyei körül úgyszólván még időm sem vala. E bizalmat azonban én nem megtiszteltetésnek tekintem, hanem kötelesség teljesítésére hívó szózatnak, mely ma engem, holnap mást odaállít az egyházmegye kormányrudja mellé azon parancs-szóval: itt fogod teljesíteni kötelességedet.

Parancsolt velem egyházmegyém s én meghajoltam parancsa előtt. Elfogadtam az esperesi tisztet, lettem eskümet.

Most a bevett szokás szerint az következniék, hogy elmondjam székfoglaló beszédemet, vagy köznyelven mondva, programmbeszédet tartsak, kitűzzem a czélpontokat, megjelöljem az irányt, mely felé törekedni magamat elhatároztam. Hát t. közgyűlés! én szívesen lemondok a szónoklat kínálózó babéraitól, ha azok helyett közügyeink számára a drága idő röppenő perceit megtakaríthatom. Én az esperesi székben nem szónokolni, de cselekedni akarok.

Programmom az *eskü*, melyet lettem, a *törvény*, mely a tennivalókat elém írja. Meg akarom s Isten segítségével meg is fogom tartani eskümet az utolsó betűig. Teljesíteni akarom s Isten segedelmével fogom is a törvény minden betűjét. Ennyiből áll az én esperesi programom. Rövid, de meg lehet vele mérni egy ember összes ambícióját, ki lehet vele méríteni egy ember összes erejét.

Programmom igenis a törvény, mely az esperes kötelességévé teszi felügyelni, hogy:

I. „Minden gyülekezetben egyházunk hitelvei híven megtartassanak, a vallásos szertartások és cselekvények szabályszerűen végeztessenek, a behivatalnokok kötelességeiket buzgósággal és hűséggel teljesítsék.”

Ünnepélyesen kijelentem, hogy én, egyszer letett lelkipásztori eskümhöz híven, a mi Urunknak, a Jézus Krisztusnak hűséges szolgája vagyok és leszek, a mig Isten éltet, — hitemmel az evangélium szegletkövén állok, symbolikus könyveinket tiszteltben tartom, magyar protestáns egyházunk törvényes szabadságát és függetlenségét soha meg nem sértem, sőt ha kell, minden erőmmel védelmezem.

Ezekre kérem lelkészársaimat is, sőt a törvény nevében megkivánom, hogy egyházmegyénk minden templomában a mi Urunk Jézus Krisztus evangéliuma hirdettessék és pedig a symbolikus könyvek alapján. A lelkiismereti szabadságnak, a szabad vizsgálódásnak nagyobb tisztelője és követője nálam senki nem lehet. Eljártam én is a vizsgálódás meredek sziklái, elbocsátottam én is törékeny sajkámat a kétségek hullámos tengerén, tusakodtam én is, mint Jákób, ama paizsos ellenféllel . . . és a lelki harcz után oda rogytam az én Uram keresztje alá ama szavakkal: *én Uram és én Istenem!* Hitem megtisztult, megszilárdult a Jézusban, s most nem ellobbanó lelkesedéssel, de a hit erejétől lelkesítve mondom az én Uram szolgálatában: *ha meg kell is veled halnom, meg nem tagadlak tégedet!*

Ráerőszakolni valakire a hitet nem lehet. Az életnek sulyos próbái, aggodalmi, álmatlan éjszakák kedveseink betegágya mellett, mély és igaz szív fájdalom szeretteink koporsója és sirja felett — ezek alkotják az élet azon nagy iskoláját, melyben az ember megtanul imádkozni s midőn hulló könnycseppjeiben megtörik a hit szívárványa, megtanul hinni az égi Atyában, ki az ő szent Fia által magát kijelentette. S ha még a lélet titkait, magát az Isten lényegét bűvárló feszegető elme a tudomány szövéténeke mellett ráakad mintegy a hit gránit szirtjére, melynek ormán felül ember nem hághat: szíve, lelke minden erejével fogózik meg a szirtbe, hogy a szédítő magasból mint szárnya-szegett madár alá ne hulljon. Így és itt szüli a lélek a hitet.

Ráerőszakolni ezt a hitet valakire, ismét mondom, nem lehet. De a ker. lelkipásztorban a hit elengedhetetlen föltétel. A lelkipásztor hite a gyülekezet fényes napja, abból sugárzik ki a hívek lelki élete. S a hol ez hiányzik, ott sötétség ül a lelkeken. A ker. lelkipásztor megszerezheti magának ezt a hitet, ha gyakorta foglalkozik a hit tárgyaival, ha szent hivatásának él, ha minden nap oda áll az Ur színe elé, imára kulcsolt kezekkel, ha a biblia tengerének nemcsak felszínét csapdossa meg szellemszárnyaival, mint a folyóvizzen átröppenő fecskemadár, hanem leszáll a mélyre, mint a bűvár s onnan hozza fel a hitnek drága gyöngyeit. Ha még a lelkipásztor e mellett a tudomány ösvényeit is bejárja, kutató, fűrész, vizsgálódik a természet nagy műhelyében — lehetetlen, hogy meg ne szerezze magának a hitet. A tudomány soha sem volt ellensége a hitnek, sőt édes testvére. A lelkipásztornak épen azért adták a „tiszteltes tudós“ czímet, hogy benne a tudományt tiszteljék meg.

Szándékosan időzöm hosszasan e tárgynál, t. közgyűlés! mert én egyházi életünk felvirágzását egyedül a hivatásukat átérző és hithű lelkipásztoroktól várom. Korunkban sokat tapogatózunk az úgynevezett belmissió kérdése körül. Sok halvaszületett gondolat, sok beteges eszme vettett fölszínre egyháztársadalmunkban, sok csodaorvos állott elő a maga szereivel, hogy ezt az erővel beteggá tett egyháztestet meggyógyítsa. Egyházunk egészséges testszervezete kivetni magából ezen csodaszereket s egyedül hittel táplálkozik.

Arra kérem azért t. lelkészársaimat, hogy hittel, evangéliumi hittel táplálják a gyülekezet nagyjait és kicsinyeit, predikálják az Istennek tiszta szent igéjét mind alkalmas, mind alkalmatlan időben. Valahogy különböző tudományokat ne tanítsanak, melyek kérdéseket támasztanak inkább, hogynem mint Istenben való épülést, mely hit által vagyon. Minden nap nyissák meg a templomot, az iskolába járó fiuk s leányok tanítóik vezetése alatt templomba menjenek s ott a lelkipásztorral

együtt buzgón imádkozzanak. Vasárnap délután az iskolába járó gyermekek és az ismétlő iskolások templomba menjenek, hol akkor a lekipásztor ezeknek egyszerű fölfogásához képest magyarázza az írást.

Legfőbb teendőim közé sorozandom örködni isteniszteletünk, hitelveink, általában a gyülekezetek vallásos erkölcsi élete felett.

II. De örködni fogok az egyházak *anyagi ügyei* fölött is, mint azt a törvény az esperestől megkívánja. A számoltató szék és az építető bizottság pontos és szigorú eljárásán túl magamra veszem azt a szokatlan és elég kellemetlen terhet, hogy egyes egyházakat rendkívüli időben is meglátogatok és véletlen pénztárvizsgálatot tartok, hogy a gondnoki naplók pontos vezetése, s az egyházi vagyon hű kezelése felett kellő ellenőrzést gyakorolhassak. Egyházaink vagyonából elveszni egy fillért sem engedek. Kisdéd, vagyontalan gyülekezeteink s csekély fizetésű behivatalnokaink segélyeztetését, a hol csak lehet, előmozdítani testvéri édes kötelességemnek ismerem. Viszont a kötelezett évi tartozások, egyházi adók s közterhek befizetését és lerovását mindenkitől megkövetelem, és ha szükség lenne rá, törvényesen be is vétetem.

Fontos ügynek tartom az elavult, régi díjlevelek megújítását s azzal kapcsolatban az egyházi terhek arányos megosztását a hívek között. Ohajom, hogy minden egyházunkban, bármily csekély tőkével is kezdetben, egyházfenntartási alapot létesítsünk, takarékmagtárakat alapítsunk s az egyházak anyagi fejlődését társulások, szövetkezetek által előmozdítsuk, mert anyagi erő nélkül virágzó egyházi életet nem képzelhetünk.

Különösen számon fogom kérni, hogy egyes gyülekezeteink mit tettek a szegények s árvák gondozása körül, mennyiben gyakorolták a felebaráti szeretet krisztusi törvényét.

III. Örködni fogok továbbá, nemcsak a törvény holt betűi szerint, hanem benső ösztönöm s hivatásom szerint is egyházmegyénk *iskolái* felett, ama bibliai elvet tartva szemem előtt: minden bölcsességnek kezdete az Urnak félelme.

Iskolaügyünk az utolsó években tagadhatatlanul sokat lendült, sokat fejlődött. Nyugalmozott esperesünk — az én tisztelt hivatali elődöm — fáradhatlan buzgalma s tevékenysége az egész egyházmegyében fölpezsdítette a szunnyadó erőket. Számos újabb iskolák épültek csak e millennáris esztendőben is, és pedig az építető bizottság közrehatása folytán mind megannyi díszes modern épület. A tanügyi átlagos eredmény is emelkedőben van, tanítói testületünk számos tagja nemes ambícióját helyezi az elérendő minél nagyobb sikerben.

Tanügyi téren t. hivatali elődöm nyomdokait fogom követni, egyes iskolákat véletlenül is megfogok látogatni. Az iskoláztatás akadályait elhárítani teljes erőmből igyekszem; a tanítói — különben is csekély fizetéseket a törvény által rendelt időre bevitetem, — a tantermek tisztaságára s felszerelésére, kiváló gondot fordítandok, az iskolaszékek működését jegyzőkönyveik alapján nyilvántartom s a tanítók munkásságát ezek szerint mérlegelem. Törvényeink, statutumaink elég támpontot nyújtanak az esperesnek arra, hogy megadja a szorgalmas tanítók jutalmát, a hanyagnak büntetését és én élni fogok e joggal szigorúan s igazságosan. Iskoláinkat az egyház szent tulajdonainak tekintem s legfőbb követelményem, hogy azokban jó magyar hazafiak és vallásos lelkületű református egyházhívek képeztessenek. A magyar kálvini egyház azért áldozik ereje felett az iskolákra, azért ragaszkodik oly szívósan azokhoz, mert

lételének gyökérszállai az iskolák termő talajába bocsátkoznak le, az iskolák azon veteményes kertek, honnan a gyöngye plánták az élet hidegebb mezejére kiültetettek. Református tanítónak ezt szem elől téveszteni nem szabad. Az összes tanításnak, nevelésnek egy központi célra kell irányulni, hogy t. i. az ifju nemzedék erős legyen apái hitében, buzgó az egyház szeretetében.

Ez irányban fogom tanügyünket vezetni a tisztelt tanítói karral s tanügyi bizottsággal egyetértésben. *Modern iskola* áthatva az egyház és haza szeretetétől — ez lesz az én jelgém.

De nem fárasztom tovább a nt. közgyűlés becses figyelmét. Csak még annyit legyen szabad kijelentem, hogy amennyiben teljes öt hónapon át vezetem az esperesi irodát, mint helyettes esperes, és az egyházi adminisztráció sok tekintetben terhes és soknemű ágazatában azon igyekeztem, hogy az ügyeket gyorsan és fontosán intézzem, úgy ezután is teljes erőmmel azon leszek, hogy miattam senkinek egy percnyi késedelme se legyen. Viszont arra kérem egyházmegyénk minden illetékes tagját, hogy hivatalos megkereséseimnek, felhívásaimnak, szintén gyorsan és pontosan tegyen eleget, mert az esperesnek minden jóakarata, törekvése semmit nem ér, ha az illetékes tényezők ügybuzgalma nem támogatja.

Ezt a támogatást kérem én első sorban Ngs. Gondnok urtól és egyházmegyénk tanácsbírói és tisztí karától. Szerencsés voltam birni eddig az önök bizalmát, szeretetét, barátságát. Igyekszem azt megérdemelni ezután is kötelességem hű teljesítése által. Ha megajándékoznak azzal önnök engemet, nem egyéniségem, de hivatalom s a közügyek érdekében fogom azt hasznosan gyümölcsöztetni. Bizalmat kérek a b'zalomért, szeretetet a szeretetért.

Ezt a támogatást kérem én t. lelkészársaimtól. Egyházmegyénk felvirágzása nem egy embertől, nem az esperestől függ, hanem mindnyájunk együttes munkájától, buzgalmától. Ha mindenki közülünk teljesíti híven kötelességét, virágzó egyházi életet teremthetünk egyházmegyénkben. Eddig sem volt okunk szégyenkezni a testvér egyházmegyék sorában, mert lelkészi karunk intelligenciájának átlagos mértéke jóval felül áll a közepes színvonalon, egyházi életünk elég mozgalmas, elevenen lüktető, gyülekezeteink érintetlenek a sektárius irányzatoktól. Legyen meg mindnyájukban a nemes ambíció vállalva minél magasabbra emelni ezt a színvonalat. Erőm legjavát én ennek szentelem s ehhez kérem az önök támogatását.

A t. tanítói karhoz volt szerencsém a napokban bővebben szólni gyámintézetünk közgyűlésében. Most csak annyit ismételek előttük, hogy én a milyen végtelen fontosnak tartom egyházi szempontból is a tanítói pályát, épen úgy meg is tudom értéke szerint becsülni annak munkásait. Bennem mindenkor megtaláljak igazságos pártfogójukat, viszont én is arra kérem a testületet, hogy járuljon hozzá szorgalmával, egyházas érzületével egyházmegyénk tanügyi felvirágoztatásához.

T. egyházközségi gondnok és presbyter urak! Szatmár vármegye a magyar reformációnak bölcsője volt. A vallási s polgári szabadság fáklója nem egyszer épen a mi egyházmegyénk térein gyújtott fel s innen világitotta be hazánk rónáit. Szent örökséget hagytak reánk őseink, a haza és egyház szeretetét. A szatmári egyházmegye hű letéteményese volt mindezen örökségnek. Legyen az továbbra is, sőt gyarapodjék ez örökség kezeink között. En gyarapítani akarom azt. En szívesen hordom a homokszemeket közegházunk

oltáira. Segítsenek önök e munkában, hogy dicsekedve mondhassam el: az én terhem könnyű és az én igám gyönyörűség.

T. Közgyűlés! Midőn a közös munkára becses támogatásukat kérem, kijelentem, hogy hivatalos eljárásaimban elnézést senkitől sem várok nem is kérek, működésem nyitott könyv lesz, melybe beletekinteni mindenkit följosítok. Viszont megkívánom, hogy hivatalos eljárásában mindenki viselje el a felelősség súlyát.

Csak te töled kérek elnézést mennyei jó Atyám! csak te támogass engem erőtelen szolgálódat, csak te dicsőítsd meg nagyságodat az én parányiságomban, erődöt az én erőtlenségemben és akkor nem ingadoznak az én lábaim, akkor nem fáradok el az én futásomban, sőt megújul az én erőm a te benned való hitben és bizodalomban.

Áldj meg engemet óh én Istenem! az én hivatalomban bölcs elmével, igazságnak s szeretetnek lelkével; tégy alkalmassá e hivatal terhének hordozására, tartsd meg testi lelki erőmet, egészségemet s adj áldást minden nemes igyekezetemre.

Áldd meg ez egyházmegyénk előjáróit, mind köz mind tanácsos rendeit, hogy a te neved dicsőségét munkálhassák nemzedékről nemzedékre.

Áldd meg anyaszentegyházunkat s édes magyar hazánkat, ennek minden hü fiait s leányait jobb és balkezede minden áldásával. Hadd jöjjön el e haza részére ama „jobb kor“, mely után egy ezredév viszonytagságai között buzgón imádkozott.

Mi pedig nem szününk meg imádni s dicsérni Téged, szent Fiaddal az Ur Jézussal s a szent lélekkel egyetemben, ki voltál vagy és leszel mindörökké! Ámen.

Gyűlési tudósító.

A nagybányai egyházmegye nyári közgyűlését . évi augusztus hó 27-én tartotta meg S.-Ujlakon. Bencsik István esperes és gróf Degenfeld Sándor e. m. gondnok elnöklete alatt.

Esperes úr, miután a gyűlést buzgó imával megnyitotta, a meghatottság hangján emlékezett meg ama szomorú nagy változásról, mely egyetemes egyházunkat, közelebbről pedig a mi tiszántúli ev. ref. egyházkerületünket a b. e. Vályi János főgondnok váratlanul bekövetkezett halálával érte. Közgyűlésünk jegyzőkönyvünk szerény lapján halálával és kegyelettel határozta el emlékeztetének megörökítését.

Ezután a tavaszi e. m. gyűlés óta történt belhivatalnoki változásokról tette meg esperes úr jelentését, mely kiváltképen a tanítók között történt rendkívüli hullámozást mutatja föl.

Majd örömdetes eseményről vettünk értesülést; nevezetesen gróf Degenfeld Sándor, szeretve tisztelt gondnokunk hazafias és vallásos érzelmeitől vezéreltetve, egyházmegyénk közpénztára erősítésére egy 1000 frtos alapítványt tett s az alaptőkét gyümölcsöztetés végett a nagybányai takarékpénztárba be is tette. E gondnokunknak minden szónál ékebben beszélő tényét szokatlan lelkesedéssel és éljenzéssel vette tudomásul a közgyűlés.

Nagy és elég tárgyilagos vitára szolgáltatott alkalmat Böszörményi Sándor e. m. tanácsbíró úr azon indítványa, hogy tavaszi közgyűlésünket ezután nem Nagybanán, de Szatmáron tartsuk. Az eredmény végre is az lett, hogy az egyes egyházak előjárói esperesi körlevél útján meg fognak kérdeztetni s a beterjesztett vélemények, illetve szavazatok alapján fog majd dönteni

a jövő tavaszi gyűlés a gyűléstartási székhely sorsa felett.

Az egyházkerületi képviselők megbízatása letelven, titkos szavazattal Gergely Károly lelkészi és Tordai Imre világi főjegyző és tanácsbíró urak lettek három évre szavazattöbbséggel megválasztva.

Különböző segélykérvények — elég nagy számmal — megvizsgáltatván, mind pártolólágg terjesztetnek föl a főtiszt. egyházkerületre.

Ujjonnan készült díjlevelek helybehagyása, a misszió jelentések tudomásul vétele s több helyi érdekű dolgok elintézése után a közgyűlés végződvén, kezdődött a közigazgatási bírósági ügyek tárgyalása, hol több csekély fontosságú dolog elintézése közben mintegy derűtséget keltett egy lelkészársunk ellen beterjesztett azon vád olvasása, melyben azzal van vádolva, hogy a lelkészi tekintélyt nagyon aláásta azon tényével, hogy egy temetés alkalmával a kántor a filiába meg nem érkezvén, ő maga — már t. i. a lelkész — énekelt, tehát egy személyben lelkészi és kántori teendőket végezett.

A gyűlés délután fél két órakor véget érven, a zöld asztaltól a fehér asztalhoz ültünk, hol bizalmas beszélgetés tárgyát képezte a főgondnoki hivatal betöltése. Egyező akarattal abban állapodtunk meg, hogy szavazatainkat gróf Degenfeld József ő méltóságára fogjuk adni.

H. Zs.

IRODALOM.

A szatmári ev. ref. egyházmegye husz éves története 1875-től 1894. év végéig. Az egyházmegye megbízásából írta és szerkesztette *F. Varga Lajos* majtisi lelkész, egyházmegyei főjegyző és tanácsbíró. Ára: kebelbeli egyházaknak, lelkészeknek, tanítóknak s tisztviselőknak 1 frt; másoknak 2 frt. Kapható az író-szerkesztőnél Majtison.

Ezzel a 315 nyolczadrétes oldalra terjedő munkával ismét gazdagabbá lett egyházi monographiai irodalmunk. Méltó folytatása ez, a H. Kiss Kálmán által oknyomozón megírt becses történeti műnek, mely 1878-ban Kecskeméten jelent meg s a szóban forgó egyházmegye multjára nézve, ma már forrásműnek tekinthető.

Szerző az első részben (3—75. l.) a meglevő adatok és okmányok gondos felhasználásával hiven rajzolja a zsinatelőtti állapotot hat czimtétele alatt, melyek ezek: I. Berendezkedés, szervezet. II. Vallásérkölcsei élet és annak nyilvánulásai. III. Lelkészek beállításai, képzettsége, erkölcsi sulya, lelkészi értekezletek, theologiai irány. IV. Tanügy. V. Anyagi helyzet. VI. Belhivatalnoki fizetések. A második rész három szakaszban szól a zsinathoz való készülődésről, Vályi János segédgondnok 25 éves jubileumáról és a zsinati törvények alapján történt szervezkedésről. Az első rész czimtételeihez alkalmazkodva halad aztán a rajz 1882—1891-ről mint Kiss Áron és Isaák Dezső kormányzásáról s 1892—1894-ről, mint Szarka Boldizsár és Isaák Dezső igazgatóságáról. Az előbbeni korszak ismertetéséhez, Kiss Áron esperes 25 éves jubileuma, püspökké választása és bucsuja az egyházmegyétől, az utóbbi korszak jellemzéséhez pedig a „gyámintézetek“-ről szóló fejezet fűződik.

A Függelék (189—315 lap.) alkotja a könyv második felét. Itt fel vannak sorolva időrendben az egyházmegyei tisztviselők; meg vannak nevezve a kebelbeli lelkészek irodalmi munkálkodásai és 116 oldalon olvasható

az egyházmegye gyülekezeteinek rövid története 1875—1894. végéig.

A mint a beosztásból látható, nem csekély feladatot végzett az író és szerkesztő, főleg mikor még jobbra életben levő egyének viselt dolgait kellett megírnia. Remélhetőleg élénk érdeklődéssel karolják fel e monographiát a kebelbeli egyházak s azok belső emberei; de kívánatos egyszersmind az is, hogy általában minden ilyen munka minél szélesebb körben terjedjen el. E czélból felhívjuk rá a közfigyelmet és ajánljuk az érdeklődő körök pártfogásába.

Imre Sándor nyelvtana. Országszerte, de különösen Debreczen tanügyi köreibben bizonyára nagy örömmel fogadják egy már holtak hitt régi jó tankönyv feltámadását. *Imre Sándornak* a debreczeni kollegium nagy hírű tanárának, majd kolozsvári egyetemi tanárának a *Rövid Magyar Nyelvtana* és *Mondattana* támadt fel legközelebb Balassa József debreczeni főreáliskolai tanárnak, az újabb magyar nyelvész nemzedék egyik legkiválóbb tagjának a kezétől. Az agg tudós keresve sem találhatott volna megbízhatóbb és gondosabb kezét, mint a Balassáé, a ki a régi testes munkából vékony kötetet formált, kihagyva belőle nemcsak mindazt a mi elavult, a mi a nyelvészet újabb vívmányaival ellenkezésbe jutott, hanem általában minden fölöslegest, de azért megtartva a réginek beosztását és külső kereteit. Ez igazán rövid (122 lp.) világos áttekintésű teljesen modern nyelvtan magában foglalja a hang-, szó- és mondattan legfőbb szabályait, legalább mindazokat, melyekre csak szükség lehet a középiskola alsóbb osztályaiban. Különösen ajánlatos polgári és felsőbb leányiskoláknak, sőt talán tanítóképzőintézeteknek is, mint a mely intézetektől nem követeli meg a tanterv a módszeres tárgyalásu nyelvtani kézikönyvet. Azonban bárki is nagy haszonnal forgathatja, a ki nem hajhássza az eredetieknél eredetibb csoportosítást, hanem a régi formákban, a megszokott keretekben is elfogadja mindazt, mit óriás léptekkel fejlődő nyelvtudományunk, mint kétségtelen eredményt megállapított és a középiskoláknak is, már rendelkezésére bocsáthat. A könyv csinos kiállításban, jó nyomással Lampel Róbertnél jelent meg, ára 80 kr.

Magyar írók élete és munkái. Szinnyei József ezen hatalmas nagy művéből az V. kötet I. füzeté fekszik most előttünk az *Iczés—Inkey* nevekkal. Ezen újonnan megjelent füzetben protestáns egyház és tanügyirodalmi szempontból a következő írók érdekelnek bennünket közelebről: Illés Gyula, Illyés Bálint, Endre, István, Péter, Ilosvai Benedek, dr. Imre József, dr. Imre Lajos és atyjok Imre Sándor, a sok Incze közül Dániel, Ferencz, István, János, József, Máté, Mihály, Sámuel és ismét Sámuel, Indali (Erdélyi) Péter. Az eddig megjelent 38 füzetben 8078 életrajz látott napvilágot. Ajánljuk ezen rendkívül fontos, páratlanul álló jó vállalatot, minduntalan ismételve ajánljuk lapunk t. olvasóinak pártoló figyelmébe.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

36. A nagy-ecsedei ev. ref. egyház történelmi adatai.

(Folytatás.)

Miután ezen templom s torony építése és az azt követő szerencsétlen események felette tanuságosnak, jónak látom közölni, annyival inkább, mert ezekről alig vannak írásbeli feljegyzések, de a mostan élőknek —

kiknek előadása után irom — élénk fájó emlékezetében vannak.

Hiába iratta fel Bátor az ecsedi vár falára a régi időben: „Concordia parvae res crescunt, discordia magna dilabuntur“ feledésbe ment az ecsediek előtt.

Már maga az építkezés nem egy akaratból történt, sőt azt lehet gyanítani, hogy a többség kijátszásával. Az építkezésről, terv és költségvetés elfogadásáról stb. sem presbiteri, sem közgyűlési határozat feljegyezve nincs, sőt az egyházmegyének sem jelentetett be.

Mint most élő emberek előadják, 220-an a gyülekezet tagjai közül csak azt akarták, hogy a régi erős toronyhoz (mely az 1829-ik évi földrengést is sértetlenül kiállotta, habár benne megszólalt a harang a nagy ingás miatt) építtessék egy új templom s ezek külön más építő mesterrel ki is mérették a tervet, hogy miképen lehetne a toronyhoz hozzá építeni egy megfelelő nagy templomot. Három vagyonosabb egyháztag ajánlatot is tett, hogy ők saját költségükön a torony rozszindely tetejét újonnan elkészítetik.

De a presbiterium többsége (12 közül 7) a népszajongása ellenére új torony és templomépítésre kötött szerződést Major József nevű építő mesterrel.

Az új templom fundamentoma ásásához midőn a deszkát lerakatták, a nép széjjel szórta s csak is fenyegetéssel lehetett rábírní, hogy az építkezést tetteleg meg ne akadályozza.

A község meghasonlásba jött egymással és lelkészével is, ki szintén a torony építése mellett foglalt állást.

Ebből kifolyólag történhetett, hogy az alapkő letételénél semmi ének, vagy imádság nem volt, hanem a különben is gyűlölt építő mester mondta el dikcióját.

A régi erős tornyot az alapkő letétel előtt való nap döntötték le, hogy a benne levő erős téglákat, — melyek a várból kerültek ki s már több századot átéltek — az új építkezéshez felhasználhassák.

Könnyezve nézte a nagy többség, midőn az erős épület falait bevágták végre nagy robajjal ledől.

Hozzá kezdtek tehát az építkezéshez, nem Isten nevében, hanem átkozódások között.

Néhány napra, 1863. május 16-iki kelettel (Egyházi levéltárban) az egyházmegye akkori esperese Asztalos György keményen rá ir a gyülekezetre s a templomépítővel kötött szerződést érvénytelennek nyilvánítja, azon alapon, mert a tervrajz és költségvetés fensőbb hatóság elé nem terjesztetett.

Ez azonban — úgy látszik — az építkezést nem szakította félbe.

A babonások még talán a 13-as számban is megbotolhatának, mert hiszen csakugyan május 13-án volt az alapkőletétel.

Annyi kétségtelen, hogy a templomépítés kezdetétől fogva 25—30 esztendeig az egyházon a legrémítőbb csapások sulya nehezedett, melyek még élénken élnek a hívek emlékezetében.

Legelső volt ezek között az, hogy az ideiglenesen — az építkezés tartamára — alkotott nagy felszer, hol az istenítisztelet tartatott, a gyermekek vigyázatlansága folytán leégett.

1869. őszén az építkezés annyira haladt, hogy a hatalmas templom falán a pléhtető fenn volt s a torony óriás magasságával emelte ki a nagy rézkakast a különben lapályos helyből.

Kétségkívül az új torony kedvéért öntetett az egyház 1869-ben egy tiz métermázsás harangot s örömmel helyezték fel az új toronyba.

Megjegyzendő, hogy a vakolatlan falakon, tetőn s toronyba vezető lépcsőkön kívül semmi belső felszerelés, padozat, boltozat, ülőhelyek, papizék, sőt még rendes ajtók sem voltak.

1870. május 8 án, vasárnap, a hívek reggeli istentiszteletre gyülekeztek a templomba s mint buzgó nép, ekkor is szép számmal sereglett egybe, habár padok sem voltak az Ur házában, hanem csak az állásokból lebontott gerendákra helyezett deszkákon helyezkedtek el. A gyermekek — mint szokták — szívesen mentek fel a toronyba harangozni. Az éneklés szokott buzgósággal kezdetét vette s testben megnyugodva, lélekben felemelkedve zengették a hívek a CIV. Zsoltárt: „Áldjad Ielkemet az Urat és tiszteld.”

A lelkész palástjába burkolózva, komoly lépésekkel ment be az éneklő gyülekezetbe, miközben egy aláhulló tégladarab a torony alatti átmenetnél csaknem fejére zuhant.

Le sem ülhetett helyére, csak magában mondta fennállva imádságát, midőn egy irtóztató dőreje elhalt a szó a diktáló iskolás gyermek ajakán, sőtét porfelleg átláthatlan ködbe burkolá az egész nagy templomot, úgy hogy egymást sem láthatták s a pillanatnyi robaj után a néma csendet csak egy-két halálos hörgés tette még rémesebbé. Némelyek az iszonyu félelemtől megdermedve, mozdulni sem voltak képesek, mások életmentési ösztönből a gerendák s deszkák alá furták be magukat.

Berey József,
ev. ref. lelkész.

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— Felvilágosításul az e. ker. főgondnok választása ügyében. Miután sokan vannak olyanok a mi időnkben is, a kik látván nem látnak, hallván nem hallanak, adjuk tudokra a hitetleneknek és kételkedőknek, hogy a szept. hó 8-án Debreczenben tartott egyházkerületi közgyűlés alkalmával amaz igen népes értekezleten, melyről e lap már megemlékezett, az egyházkerületi főgondnoki jelöltségről határozottan lemondottak a jelenlevő méltóságos Horthy István és méltóságos Ritoók Zsigmond urak előszóval s kérték, hogy ők szóba se hozassanak, mert a főgondnokságot körülményeik miatt el sem fogadhatnák, sőt arra is kérték az értekezletet, hogy valamint ők magok befolyásukat a gróf Degenfeld József megválasztására igyekezzenek érvényesíteni, úgy az értekezlet is buzgón törekedjék a gróf Degenfeld József megválasztását munkálni. György Endre úr pedig az értekezleten felolvasott levelében jelentette ki, hogy ő is a gróf Degenfeld József megválasztását óhajtja a legmelegebben. Bizonyos tehát, hogy egyik oldalon egyedüli jelölt az egyházkerületi főgondnokságra a nagyérdemű gróf Degenfeld József, de hiszszük, hogy október 12-én őt, mint az egyházkerület megválasztott főgondnokát üdvözölhetjük. Eljen azért most gróf Degenfeld József, mint főgondnoki jelölt s majdan főgondnok hosszú időre, s adja Isten, hogy főgondnoki hivatalát fényes sikerek koszorúzzák, a mint hiszszük és várjuk! Félre a kicsinyeskedéssel és pártoskodással, egyedül az egyház szent érdekei lebegjenek előttünk!

— A hód-mező-vásárhelyi ev. reform. egyház Dombi Lajos és Széll Akos t. bírák, mint egyházmegyei kiküldött elnökség vezetése alatt f. hó 14-én d. e. az u. n. ó-templomban nagy lelkesedéssel választotta meg

lelkészeül Szabó János k-tarcsai lelkész, békés-bánati esperest, a presbiterium ajánlása szerint, meghívás útján. Az egybegyűlt választók közül, kik nem egészen 600-an valának, a meghívás ellen nyilatkozott 18 választónak is, a mint értesültünk, egyáltalában nem a megválasztott egyénisége, mint csak a választás módja ellen volt kifogása. A választásnak szép rendben és kívánt eredménnyel történt lefolyása feletti benső örömmel 16-án határozta el a presbiterium, hogy a törvényes 14 nap eltöltével megleghangú meghívólevelét elnöksége által küldi meg szerezve tisztelt esperesének, immár megválasztott lelkipásztorának, kinek ismeretes szelidségétől és tapintatossággal párosult erélyétől sok jót remél, nem épen kedvező állapotú egyházára nézve. A kegyelem Istene hozza őt közénk és láttassa meg velünk e remények valóságát! Az esperes úr ez állását 1897. ápr. 24-én foglalja el. — Mi is a legmelegebben üdvözöljük a lelkészi karnak e magasan kiemelkedő, nagyérdemű tagját, midőn kiváló szolgálatainak mintegy elismerésül egyházkerületünknek, sőt az egész magyar ref. egyháznak egyik legfényesebb egyházközsége a szeretetnek, tisztetnek és bizodalomnak olyan félreimerhetetlen megnyilatkozásával emelte őt a lelkészi hivatalba. Adja Isten, hogy új állásában is az eddigiekhez hasonló üdvös és fontos szolgálatokat tehessen úgy nagy egyházmegyéjének, mint új egyházának!

— Tisza Kálmán főgondnok a pápai tanítóképző intézet internatusa részére háromezer koronából álló alapítványt tett. Ez is egy ujháb bizonyíték a nagynevű férfiú egyháziassága és hitbuzgalma felől.

— A dunántúli ev. ref. egyházkerület új püspökének, főt. Antal Gábornak beiktatása szept. 13-án ment végbe, az egyházkerületi közgyűlés folyamán, fényes ünnepekkel kapcsolatban. A megelőző nap Pap Gábor elhunyt nagyérdemű püspök emlékűnnepélyét ülték meg, midőn az új püspök mondott nagyszabású beszédet, Pál apostol Thimoth. II. lev. 4 r. 7—8 versei alapján. A püspöki felavató beszédet Szász Károly püspök tartotta. Isten áldása legyen a nagyrahatott új főpásztor működésén!

— Az egyházkerületi főgondnokságra eddig megejtett szavazatok eredményéről, több helyről, nagyobb és kisebb egyházakból vettünk tudósítást, pl. H.-M.-Vásárhely, Szoboszló, H.-Bagos stb. Nincs terünk arra, hogy valamennyi szavazás eredményét közölhessük, de annyit írhatunk, hogy valamennyi eddig történt szavazás, melyről csak tudomást vehettünk, kivétel nélkül Degenfeld József grófra esett.

— Főiskolánkban a gymnasiumi és tanítóképző-intézeti növendékek beírása be van fejezve. A gymnasiumban a következő az eredmény: 1-ső osztályban 148, 2-ikban 116, 3-ikban 100, 4-ikben 111, 5-ikben 72, 6-ikban 70, 7-ikben 69 és a 8-ikban 52 tanuló; összesen 738: A 4 alsó osztályban párhuzamos osztályba vannak osztva. Látható, hogy gymnasiumunk túlnépes, s a gymn. tanárkarra oly munka várokozik a tanév folyamán, mely csaknem emberfeletti erőt igényel. A tanítóképző-intézet 1-ső osztályába 40-en felül iratkoztak be. A tanévet megnyitó istentiszteletet 17-én d. e. 9 óraker tartották meg, melyen a nagyszámu tanári testületen kívül főtiszt. püspök úr, Mitrovics Gyula lelkész, Márk Endre gazd. tanácsos stb. jelentek meg. Szíves figyelmébe ajánljuk az intézőköröknek, hogy ezt a magasztos ünepélyt ezentul a nagytemplomban tartsák meg. Az akadémiai ifjuság még nem volt jelen, s nála nélkül is úgy zsúfolva volt az oratorium minden zege-zuga, hogy a hőség tűrhetetlen volt.

— **Pótló és javító érettségi vizsgálatok.** A debreczeni ev. ref. főgymnasiumban szeptember 15. és 16. napján folytak le a pótló és javító érettségi vizsgálatok. Teljes érettségi vizsgálatra jelentkeztek 11-en, pusztán szóbeli vizsgálatot tettek 4-en, javító vizsgálatra pedig a kerületbeli ref. gymnasiumokból 30-an jelentek meg. Ezenkívül két realiskolai érettségi bizonyítványt szerzett növendék a latin nyelvből tett vizsgálatot. Az írásbeli vizsgálat alapján 6 növendék az érettségi vizsgálatnak jövő évi június havában leendő ismétlésére utasítván, teljes szóbeli vizsgálatra 9-en bocsáttattak. Ezek közül jól érett 1, érett 5, három hónapra visszavétetett 3 növendék. A javító vizsgálaton 3 hónap múlva teendő második javító vizsgálatra utasított 5, egy növendék pedig, ki ezuttal már másodikban kísérlette meg sikertelenül a javító vizsgálatot, a törvény értelmében többé érettségi vizsgálatra nem bocsáttatik.

— **Lelekészválasztás.** A halálozás folytán üresedésbe jött gálos-petrii ev. ref. lelekési állomásra szept. 6-án közfelkiáltással *Takács Zsigmond* segédlelkész választott meg. Isten segedelmét kívánjuk az ifjú lelekésznek.

— **Tanárok nyugalmazása.** *Szilágyi István* maroszigeti ev. ref. lyceumi igazg. és *Baksay István* rimaszombati egy. prot. főgym. ig.-t a vall. és közökt. miniszter az országos tanári nyugdíj-alap terhére nyugalmazta.

— **Egyházkerületi világi aljegyzővé** a dunántúli ev. ref. egyházkerületben 5 szótöbbséggel *Konkoly Thege Béla* választott meg Horváth Lajossal szemben.

— **Jármi örömnépe.** Örömnépe volt a nagykárolyi ev. ref. egyházmegyében kebeleztetett jármii ev. ref. egyháznak f. hó 6-án. Az egyház hívei által *közadakozásból* megrendelt s *Kerékgyártó István* debreczeni orgona készítő által készített igen díszes és gyönyörű hangu orgona e napon lett átadva, újkenyér-urvacsorasztaással egybekötve, magasztos czéljának. Az egyház híveinek régi buzgó óhaja és törekvése e napon megvalósult. Az ünnepség reggeli 10 órakor vette kezdetét, a mikor is a helybeli s szomszédos falvából is ide zárandokolt ünnepi díszbe öltözött közönséggel zsufolásig megtöltött templomban, Isten nevének segítségül hívása s az orgona magasztos zengése után e sorok írója mondott egyházi beszédet, eme textus alapján: „A földnek kenyereiből adjatok ajándékot az Urnak“ (IV. Móz. 15, 19), felmutatva beszéde folyamán kettős ajándék gyanánt az Urnak az új kenyér zsengéjét és az orgonát — a földnek terméséből. Az urvacsorai beszédet, baráti meghívás folytán, nagytiszteletű *Takács Lajos* nyír-medgyesi lelkész tartotta; gyönyörű, lélekig ható alkalmi beszéde Istenhez emelte a templomi közönséget s úgy tetszett, mintha nem is e porvilágban lettünk volna e magasztos percekben. A szent jegyek kiszolgáltatása együttes közreműködéssel ment végbe; s a bezáró imát és áldást e sorok írója mondta, s lelkileg megújulva, buzgósággal eltelve, hagyta el mindenki a felvirágzott templomot. Az orgona izléses kiállítása, kellemes hangja mindenkinek köztetszésével találkozott; s örömmel, büszkeséggel mondhatjuk, nevezhetjük *Kerékgyártó István* urat nem mesternek, hanem *művésznek* az orgona-építéseterén, s szerencsés az az egyház, mely általa készített orgonát templomába, mivel *Kerékgyártó* úr, ismerve a kálvinista egyházak szükségéit, nyomorait, *nagyon kevés haszon* mellett (sokszor munkájára ráfizetve) dolgozik. Őt, mint ilyen jeles orgonaművészt, jólesik lelkemnek melegen ajánlani az orgonát készíttetni szándékozó egyházak pártoló figyelmébe.

Minden egyház bünt követ el önmaga ellen, mely *kontárokkal* összefogva, templomába használhatatlan orgonát, drágán megfizetve, állít be — e mi vérünkbeli és csontokból való jeles ifjú férfi munkájával szemben. Egyházunk örömnépe az iskola tágas tantermében az ifjúság által rendezett jótékony célú multság zárta be; szeptember 6-ika epochalis esemény volt egyházunkban s az áldozat tűzének e napon még magasabbra lobogó lángja, adja Isten, hogy soha ki ne aludjék egyházunkban, sőt időről-időre növekedjék itt az egyháziasság, vallásosság, buzgóság, áldozatkészség, mely legjobban a szeretet műveiben világít! Jármii, 1896. szeptember 7. Kósa Ede, ev. ref. lelkész.

— **Kegyves adományozás.** Börvelyi ev. ref. egyháztag özv. Bakos Sándorné szül. Óbis Ágnes, a börvelyi ev. ref. egyház részére egy művészi kiviteli, gyönyörű szép, gazdagon aranyozott ezüst úrasztali poharat s egy díszes úrasztali terítőt ajándékozott. Midőn a száz forint értéket képviselő, buzgóságra, egyházas érzületre valló szíves adományozásról megemlékezem, az élő vallásosságnak ezért a szép nyilvánulásáért, egyházam nevében ezen a helyen is kifejezem köszönetemet. Börvely, 1896. szept. 10. Havas Gyula, ev. ref. lelkész.

— **Nyilatkozat.** „Biblia-ismertetés“ című munkám megjelenése alkalmából az igazság érdekében ki kell nyilvánítanom, hogy e munkám készítésénél a szentírás mellett, mely az ügy természete szerint első és legfőbb forrásom volt, az ide vonatkozó szakműveket tanulmányozva, kiválóbb figyelmet Márk Pál debreczeni nyugalomba lépett tanár úr Biblia-ismertetésére fordítottam, ki azt maga szíves volt nekem ily célra felajánlani. En e kijelentést a kinyomatandó szöveghez odacsatoltam, de miután kinyomatása tévedésből mégis kimaradt: ezen akaratom ellenére előállott hiányt jelen nyilatkozatommal igyekszem pótolni; megjegyezvén, hogy intézkedtem az iránt, hogy az egyházkerületi tankönyv-raktárban elárulás alatt levő példányokra — a mennyiben az utólagosan keresztülvihető — ezen nyilatkozatom kinyomva beragasztassék. Bányai Sándor.

Szerkesztői üzenetek.

T. Gy. N-a. A beküldött tudósítás e számra későn érkezett. A következőben közölni fogjuk. — *K. B. T-s.* A cikket köszönettel vettük s mihielyt terünk engedni, közzé tesszük.

TARTALOM-JEGYZÉK: Tanévünk kezdetekor. Julius. — A világi papokról. Dr. Kecskeméthy István. — Az a bizonyos „igen tapintatos választás.“ Nagy Sándor. — Tanügy: A református népiskola. Vincze József. — Közéletünk: Esperesi székfoglaló beszéd. Biky Károly. — Gyűlési tudósító. H. Zs. — Irodalom. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez: 36. A nagy-ecsed-i ev. ref. egyház történelmi adatai. Berey József. — Különfélék. — Szerkesztői üzenetek.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Segédlelkész kerestetik

B.-Diószegre Kassay Ignác ur mellé. Fizetés: teljes ellátás és 120 frt. Ajánlkozók szíveskedjenek leveleikkel alulírottához fordulni.

B.-Diószeg, 1896. szept. 15.

Papp Gusztáv,
ev. ref. lelkész.